

Pokud nějaký obor žije, proměňuje se, říká prof. Klápště, letošní držitel výzkumné podpory Donatio Universitatis Carolinae

U příležitosti 670. výročí založení Univerzity Karlovy byla významným vědeckým osobnostem mimořádně přispívajícím k odborné prestiži UK udělena podpora *Donatio Universitatis Carolinae*. Ocenění a výzkumnou podporu obdržel i prof. Jan Klápště, působící v Ústavu pro archeologii FF UK. S panem profesorem jsme si povídali o jeho cestě a vztahu k archeologii a o vývoji tohoto oboru a jeho roli ve společnosti.

U příležitosti 670. výročí založení Univerzity Karlovy vám byla v dubnu udělena podpora Donatio Universitatis Carolinae, která je určená významným vědeckým osobnostem mimořádně přispívajícím k odborné prestiži UK. Změnilo tohle ocenění něco? Přineslo nové možnosti pro vaši vědeckou práci?

Radost, a samozřejmě i starost. Značný díl podpory se snažíme přesunout do zhodnocení archeologického výzkumu města Mostu. Jeho terénní část proběhla v 70. letech, postupně se leccos podařilo zpracovat a publikovat, něco ještě čeká, především ale pořád ještě chybí souhrnné zhodnocení. Na grantovou žádost u tak starého výzkumu nelze pomýšlet, univerzitní podpora přišla jaksi shůry, s její pomocí chceme dojít k přijatelnému výsledku. Dnešní poznávací možnosti, zejména různé přírodovědné analýzy, jsou nesrovnatelné s tím, co bylo v době mosteckého výzkumu možné a dostupné, tak uvidíme. Někdejší královské město Most, zničené kvůli dnes už dávno spáleným tunám hnědého uhlí, si z naší strany zaslouží aspoň podstatnou

monografii, přístupnou i širší veřejnosti. Podpora *Donatio Universitatis Carolinae* umožňuje takový záměr odstartovat (a zapojit do něj i studenty).

Asi jste už mnohokrát odpovídal na dotaz, jak jste se vlastně dostal k archeologii a zda jste si tenkrát vybral správně. Kladete si v tomto ohledu ještě dnes nějaké otázky? Pochyboval jste někdy?

K archeologii jsem se dostal asi sám od sebe, jsem z Turnova, z krajiny nápadně historické, takže ta cesta nebyla zas tak složitá. Na druhé straně, když se rozhodujeme, kam jít, co studovat, můžeme mít jen mlhavou představu o oborech, mezi nimiž volíme. Většinou asi vybíráme docela nahodile.

Podstatnější je, jak dál, důležité přitom bývá setkávání s inspirativními osobnostmi. V tomto ohledu jsem měl mimořádné štěstí, hned z kraje studia jsem se setkal se Zdeňkem Smetánkou, který mě vtáhl do světa středověké archeologie, ale i do podstatně širších poznávacích i nepoznávacích souvislostí.

Otázek by bylo až dost, spíš považuji za nutné dokončit některé rozpracované úkoly a pokud možno od nich neodbíhat, což se mi příliš nedaří. A pochyby? Historické obory nezacházejí s jistotami, ale hledají závěry, které jsou pravděpodobnější. Takže pochyby se ustavičně pletou pod nohy.

Cítíte se být více archeologem, nebo pedagogem?

Pedagogem jsem se ještě nikdy necítil, to bych ani nechtěl, jsem prostě archeolog středověku. Ideálem pro mne zůstává představa dílny, do níž vstupují ti, kteří se chtějí něco naučit, a podílet se i na společném hledání. Dneska to je nějaké složitější, rozdíl mezi „vědět“ a „rozumět“ mnoho studentů zas tak nezajímá, leckdo nedosáhne ani na „vědět“.

Působíte v Ústavu pro archeologii FF UK. Máte ve svých studentech zdatné nástupce, kolegy, kteří by vaše pojetí

archeologie nesli dál?

Určitě, a naštěstí rozvíjejí svoje vlastní pojetí archeologie. Pokud nějaký obor žije, proměňuje se. S radostí shledávám, že řada mladších kolegyň a kolegů umí leccos, co sám neumím (a nebudu se ani učit). Jedna tendence, k níž se vehementně hlásím, se ale u nás v Ústavu pro archeologii rozvíjí, a to bez mého přímého vlivu. Občas v evropské i naší domácí archeologii středověku slýcháme, že by tato specializace měla zacházet výhradně s archeologickými informacemi a vytvářet svůj vlastní poznávací obraz, bez „diktátu“ písemných pramenů atd. Tak tohle se u nás opravdu nenosí, vždyť smyslem našeho počínání je relevantní příspěvek k poznávání středověké skutečnosti.

Myslíte si, že je dnes studium jednodušší či náročnější než dříve?

S čím a jak to mám poměřit? Sám jsem zažil jen pár semestrů docela normálního a samozřejmě dvouoborového studia od podzimu 1967 do půlky roku 1969, občas jsme brblali, ale zcela jistě to bylo lepší, a ovšem také náročnější. Ještě jeden úhel pohledu můžu nabídnout. Když jsem oponoval doktorské práci v Německu a Polsku, byl jsem pokaždé přesvědčen, že nároky u obou našich sousedů (na těch dvou třech univerzitách) jsou větší. Přirozeně v tom bude určitý klam, zahraniční oponenti se nezvou na podprůměrné práce, ale stejně. U nás je i to hřiště divně nalajnované, u doktorských prací platí „prospěl, či neprospěl“, což je asi evropské unikum, obvyklé bývá několikastupňové hodnocení. Tady ten, který sotva proleze, je na tom v důsledku stejně jako excelentní student. K tomu ke všemu, doktorské studium archeologie je u nás zavedeno na řadě univerzit, což nutně podstatně snižuje studijní nároky.

Občas zdůrazňuji, že nejsem na univerzitě od toho, abych někoho učil, ale abych pomáhal těm, kteří se sami učí. Náročnost studia prostě velkou měrou závisí na náročnosti studentů, třeba na tom, jak náročné semináře spoluvytvářejí.

Neumím poměřit, jestli úroveň klesla, či neklesla. Důležitým ukazatelem bývá, jestli studenti vysedávají ve studovně. Vysedávají.

Vaším tématem je krajina. V čem vidíte v současné době největší nebezpečí pro krajinu v Čechách?

Obecně? O nebezpečných tendencích dokážeme všichni poučeně mluvit, jak je ale zbrzdit či zastavit? U každé z kritických otázek dojdeme k tomu, že koneckonců jde o problém politický. Na jedné straně blouznění o kanálu Dunaj–Odra–Labe, na druhé straně absence efektivně naplňovaného programu, který by brzdil a napravoval různé negativní jevy. A nebezpečí pro historickou krajinu? V první řadě nedostatečně přesvědčujeme naši společnost o hodnotě historické krajiny. Proto z ní nevratně a mnohdy zbytečně mizí rozsáhlé části.

Co všechno chápete jako největší problémy středověké či celé české archeologie?

To je nějaké moc velké sousto. Dnešní archeologie je poměrně složitě strukturovaný celek, který plní několik vzájemně spjatých, přitom ale docela samostatných úkolů: archeologickou památkovou péčí, komunikaci se širší veřejností, poznávací činností. Dlouhá léta jsem přesvědčen, že tyto činnosti nejsou u nás dostatečně institucionálně odděleny. Prostě zamrzla dělba práce a z toho plynou určité problémy. Zrovna v současnosti by ale bylo riskantní tohle téma otevírat, míváme dojem, že změny by jaksi přirozeně vedly k lepšímu, snadno by ale mohly způsobit podstatné zhoršení.

Další problém souvisí s univerzitním studiem archeologie. Po roce 1989 bylo naprosto nezbytné razantně zvýšit počty studentů, archeologové byli potřební na dalších a dalších terénních výzkumech. Tento převrat byl nutný, jenže soustředění na terénní výzkum a jeho elementární zhodnocování mělo další důsledky, archeologie se do značné míry uzavřela sama do sebe. K tomu, aby vstupovala do širšího společenského

diskursu, se neobejde bez aktivního kontaktu s dalšími vědními obory, především s dějepisem a kulturní či sociální antropologií. Jen a jen z kontaktních oborů totiž archeologie odvozuje svoje interpretační modely, jinak závisí na zdravém rozumu a ukazuje svoje metody a nové úžasné nálezy. Řešení tohoto problému ale už vlastně začalo, studijní programy se postupně rozšiřují o dvouoborovou variantu.

Myslíte si, že je archeologie jako věda dostatečně oceněná? Chápe dnešní společnost její význam? Jak může archeologie promlouvat k dnešku?

Určitě. Je to jak na trhu – dostává, co si zaslouží, plus mínus. Pokud vstoupí do kvalifikovaného dialogu s veřejností, ohlas bývá až překvapivě velký. Nedávno vyšla skvělá, ale dost náročná kniha *Průvodce pražskou archeologií*, už se vyrábí její dotisk. Zrovna teď v Národním muzeu probíhá výstava *Keltové*, která od počátku přitahuje zaslouženou pozornost. Zkrátka archeologická loď pluje a z její dlouhodobě vcelku úspěšné plavby vyplývá značná zodpovědnost.

rozhovor vedla Stanislava Kučová; foto archiv FF UK

Prof. PhDr. Jan Klápště, CSc., patří mezi přední odborníky na archeologii středověku a středověkého osídlení měst. Dlouhodobě se věnuje archeologickému výzkumu Mostu; tento výzkum shrnuje v monografii *Paměť krajiny středověkého Mostecka*. Další významnou publikací pana profesora je kniha *Proměny českých zemí ve středověku*, která byla nominována na cenu Magnesia Litera. Jan Klápště je členem Učené společnosti ČR, dopisujícím členem Německého archeologického ústavu a řady dalších odborných grémií, laureátem Ceny předsedy Grantové agentury ČR za rok 2015, držitelem podpory *Donatio Universitatis Carolinae*. Působí v Ústavu pro archeologii FF UK, kde vede seminář pro archeologii středověku. Účastnil se mnoha terénních archeologických výzkumů.